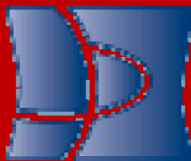

Sjökaptenener i hamn

Projekthandbok för examensarbete inom sjöfartsprogrammet

2011:1

HÖGSKOLAN PÅ ÅLAND

Projektet har delfinansierats av Europeiska Socialfonden genom Ålands Mål 3-program 2007-2013.

E-publikation

Utgivare: Högskolan på Åland & Living V&I AB

Mariehamn

ISBN 978-952-9735-24-2

ISSN 0789-9629

© Diana Berthén, Inger Eriksson & Viveca Lindberg

Mariehamn 2011

Innehåll

Förord	4
1 Examensarbetet inom yrkeshögskolan	5
1.1 Tre typer av examensarbeten.....	6
1.1.1 Utvecklingsarbeten.....	6
1.1.2 Produkt, tjänst eller evenemang	7
1.1.3 Studie av vetenskaplig karaktär.....	8
2 Arbetsprocessen för examensarbetet	9
2.1 Steg 1: avgränsning	9
2.2 Steg 2: tidsplanering.....	11
2.3 Systematiskt arbete – en fråga om metoder	14
2.3.1 Ingången: litteratur och material om området	14
2.3.2 Dokumentation	15
2.4 Typer av studier.....	16
2.4.1 Enkäter – mer än att formulera tio frågor.....	16
2.4.2 Intervjuer – långa svar och analys.....	17
2.4.3 Flera alternativ.....	18
2.5 Diskussion och slutsatser	19
Referenser.....	20

Förord

Projekthandboken är avsedd att fungera som vägledning för dig som studerande i ditt arbete med examensarbetet. Projekthandboken är ett resultat av ESF-projektet Sjökaptenen i hamn, som genomfördes under perioden 1 februari 2008 – 1 februari 2011. Innehållet i den har vuxit fram som en följd av samtal med studerande och lärare.

Flera personer har gett uttryck för att de inte har klart för sig vilken funktion examensarbetet har i yrkeshögskolan. Därför börjar vi med en kort bakgrund till tankarna bakom införandet av yrkeshögskola i Finland – en reform som även Åland tog över – innan vi går in på det som är projekthandbokens huvudsakliga innehåll.

Vi tackar särskilt Bengt Malmberg och Johan Hansen för de synpunkter de bidragit med på manusversionen av projekthandboken.

Mariehamn, februari 2011

Diana Berthén, Inger Eriksson och Viveca Lindberg

1 Examensarbetet inom yrkeshögskolan

Yrkeshögskolorna infördes på 1990-talet¹. De ersatte tidigare liknande utbildningar, som kritiserades för att de inte svarade mot de nya krav på yrkeskunnande och undervisning som ställdes vid övergången till ett nytt millennium (Undervisningsministeriet 2002). Yrkeshögskolorna i Finland och på Åland (till skillnad från dem som nu utvecklas i Sverige, som snarare erbjuder det som i Finland benämns specialyrkesexamina) utgör ett komplement till de vetenskapliga högskolorna och universiteten. Till skillnad från universiteten ska yrkeshögskolornas utbildningar ha en tydlig professionsinriktning.

Exempel på de nya krav som ställdes på yrkeshögskolorna var att de skulle bidra till utvecklingen av det regionala arbetslivet (figur 1). Därför förväntas studerande som går en yrkeshögskoleutbildning lära sig söka, välja och använda forskningsresultat. Vidare förväntas de, under sin utbildning, utveckla kontakter till det lokala arbetslivet. Kombinationen av kännedom om forskning inom professionsområdet och det lokala arbetslivets behov har setts som de grunder som behövs för att studerande ska kunna bidra till den lokala/regionala utvecklingen.

Figur 1. Yrkeshögskolan – tänkt som bro mellan arbetslivet och forskningen

Din utbildning ska således bidra till att du utvecklar sådana förmågor att detta blir möjligt. Här fyller examensarbetet en funktion i och med att det kräver samma typ av systematik som utvecklingsarbeten: **planering, genomförande, dokumentation** och någon form av **avrapportering**. Detta ställer i sin tur krav på att du under utbildningen får erfarenhet av att arbeta med texter (framför allt rapporter och artiklar) baserade på forsknings- och utvecklingsarbeten samt **innovation (FoUI)**. Vidare ställs krav på att du lär dig dokumentera på varierande sätt. Utöver skriftlig dokumentation behöver du kunna dokumentera företeelser som är centrala för ditt yrkesområde med hjälp av digitala foton, video, och ljudinspelning. Ytterligare en aspekt av professionskunnande är att du kan välja och använda relevanta källor och dokumentationsformer för olika ändamål.

Examensarbetets utformning har förändrats över den tid yrkeshögskolan funnits. Inom finska och finlandssvenska yrkeshögskolor har man utvecklat kompletterande former av

¹ Då reformen genomfördes i Finland valde Åland att genomföra en motsvarande reform och Ålands yrkeshögskola infördes. I samband med en senare omorganisation ändrades namnet till Högskolan på Åland.

examensarbeten till de mer traditionella (vetenskapliga) uppsatserna. Det finns tre huvudsakliga typer av examensarbeten – vilken typ som dominerar kan variera från en yrkeshögskola till en annan, liksom mellan olika program. I det följande presenterar vi först dessa kort och ger exempel relaterade till sjöfartsprogrammet. Sedan följer en mer ingående beskrivning av den arbetsprocess ett examensarbete innebär.

1.1 Tre typer av examensarbeten

Även om de flesta talar om ”examensarbetet” finns det flera typer av examensarbeten, det kan ta form som:

- Ett utvecklingsarbete inom arbetslivet
- En produkt, tjänst eller ett evenemang
- En (del)studie av vetenskaplig karaktär

Var och en av dessa typer av examensarbeten ställer specifika krav på hur du ska gå tillväga, men det finns också krav som är gemensamma för dem. Framför allt handlar de gemensamma kraven om att arbetet ska vara systematiskt:

- Du ska ha en plan för arbetet,
- Du ska kunna använda dig av olika databaser för informationssökning, välja vilken information som är betydelsefull för ditt arbete och sammanställa den på ett rimligt sätt.
- Du ska dokumentera arbetsprocessen så att andra (även senare) kan använda dokumentationen och följa den och
- Du ska kunna presentera ditt arbete så att det är begripligt för andra i lämplig form (rapport, arbetsbeskrivning, video – möjligen kombinationer av dessa).

Vidare ska ditt examensarbete vara relaterat till arbetslivet, mer specifikt ska det ha relevans för det yrkesområde/den profession du utbildas för².

Slutligen ska du ha regelbunden kontakt med din handledare under arbetsprocessen (jfr kapitel 2).

1.1.1 Utvecklingsarbeten

Ett utvecklingsarbete inom arbetslivet initieras ofta av ett företag eller av en offentlig arbetsgivare – men du kan också själv ta kontakt med ett företag om du har en idé du tror kan vara intressant för företaget.

För att ditt utvecklingsarbete ska vara hanterligt måste det avgränsas väl. Avgränsningen görs i samråd mellan den studerande, uppdragsgivaren och handledaren och handlar om att

² Det kan förekomma examensarbetsprojekt som involverar studerande från olika program. I sådana fall handleds du av handledare (eller experter) inom ditt yrkesområde medan studerande från andra program har egna handledare.

uppdraget ska vara möjligt att genomföra och avrapportera inom den tid som står till förfogande för examensarbetet (15 sp).

Du kan också genomföra ett större utvecklingsarbete tillsammans med flera studerande – under förutsättning att arbetet kan delas upp i hanterliga delprojekt. Detta kräver dock vanligen att det finns en gemensam handledare som kan överblicka helheten av de olika examensarbetena. För utvecklingsarbeten är det önskvärt att du, utöver din handledare vid högskolan, har en kontaktperson på arbetsplatsen som du samarbetar med.

Vad karakteriserar ett utvecklingsarbete? Utvecklingsarbeten kan t.ex. handla om förändrade arbetsrutiner, införandet av nya bestämmelser eller redskap, material, eller arbetsuppgifter. Miljö, säkerhet och ekonomi är vanliga faktorer som ger upphov till (motiverar) utvecklingsarbeten. Som exempel på genomförda utvecklingsarbeten relaterade till sjöfartsbranschen kan nämnas ett med fokus på *säkerhet inom hamnområdet*. Syftet var i detta fall att öka säkerheten i hamnområdet. Det material som samlades in var all information (rapporter) om olyckor inom hamnområdet under en viss tidsperiod. Olyckorna analyserades och examensarbetet avslutades med en säkerhetsplan för hamnområdet.

Liksom i exemplet ovan handlar alla utvecklingsarbeten om att på ett systematiskt sätt samla och analysera (olika typer av) information om det som ska utvecklas, och utifrån det materialet drar man slutsatser om eller ger förslag på hur arbetsplatsen ska gå vidare. Det kan t.ex. handla om att beskriva kritiska punkter som behöver åtgärdas, peka på styrkor och svagheter, för- och nackdelar, väga kostnader mot resultat etc.

Den avrapportering du gör till uppdragsgivaren kan se ut på *ett* sätt – de kanske nöjer sig med en muntlig presentation av den plan du gjort för dem. För högskolan krävs dock en kompletterande rapport som visar vilka källor du använt, vilka överväganden du gjort och hur du arbetat systematiskt och metodiskt för att komma till de slutsatser och förslag du ger. I detta fall handlar granskningen av ditt arbete också om hur du sökt kunskap och information för ditt arbete, grunderna för dina val (och bortval) av kunskap, information och metoder, och hur du använt tidigare kunskap och om dina resultat, slutsatser och råd verkar rimliga. Oavsett typen av arbete finns det således alltid en avrapportering med i bilden, men utformningen och omfattningen av den kan variera. Rapporten utgör således en del av din utbildning.

Om tyngdpunkten ligger på ett utvecklingsarbete kan rapporten vara tunnare – men det ställs fortfarande krav på att det av rapporten ska gå att läsa ut hur du gått tillväga, liksom på formalia (jfr. Skrivguiden³).

1.1.2 Produkt, tjänst eller evenemang

Produktutveckling som huvudfokus för examensarbetet kan handla om en mängd olika saker – från publikationer till redskap/verktyg/manualer för arbetet. Även i detta fall kan det finnas ett företag som du samarbetar med. Du kan också välja den här typen av examensarbete om du planerar att starta ett eget företag inom branschen och vill använda examensarbetet för att systematiskt pröva en idé.

³ Örnmark, M. (red.), (2002). *Skrivguide*. Anpassad för Högskolan på Åland i maj 2005; Reviderad i maj 2010. www.ha.ax/text.con?iPage=409&iLan=1 (hämtad 2010-09-25).

Ett exempel på en produkt relaterad till sjöfartsbranschen är ett samarbetsprojekt mellan en yrkeshögskola, en yrkesskola, ett sjöfartsbibliotek och ett landskapsmuseum. Projektet syftade till att bevara den *historiska kunskap* som fanns inom regionen *om traditionellt båtbyggande med gamla och nya redskap*. Det material som samlades in bestod av bl.a. ritningar, digitala foton av båtar – av såväl färdiga båtar som sådana under produktion – och av gamla båtdelar. Vidare tog man mått av båttyper som det saknades ritningar för och intervjuer genomfördes med båtbyggare. Produkten av det här arbetet blev en bok.

Andra typer av produkter kan kräva samarbete med en studerande inom något av de tekniska programmen. Du kan t.ex. ha en idé om en produkt som på ett avgörande sätt kan underlätta någon av de arbetsuppgifter som hör till sjöbefäl, medan någon studerande inom ett tekniskt program kan utveckla den prototyp eller tekniskt pröva din idé.

Om man tänker sig ett examensarbete som handlar om att utveckla en tjänst inom sjöfartsbranschen är det rimligt att ett sådant arbete görs i samarbete med en studerande från företagsekonomiska programmet. På motsvarande sätt kan ett examensarbete inriktat mot ett evenemang relaterat till sjöfartsbranschen kräva samverkan med en eller flera studerande från programmet Hospitality management. I dessa fall bidrar du med det innehållsliga kunnandet om sjöfart i relation till tjänsten eller evenemanget, medan studerande från företagsekonomiska programmet ansvarar för aspekter som gäller t.ex. ekonomi, marknadsundersökningar och marknadsföring. Studerande från Hospitality management-programmet kan å sin sida bidra med kunskap om t.ex. planering, ledning och utvärdering av evenemang.

Vad karakteriserar ett examensarbete med fokus på produkt, tjänst eller evenemang? – Om det är en produkt, så finns ju den konkreta produkten, men även här ställs krav på systematiska beskrivningar av arbetsprocessen från design till produkt och möjligen också en arbetsbeskrivning för den slutliga produkten. Om det i stället handlar om en tjänst så behöver denna presenteras, detsamma gäller eventuella evenemang. Tänk på att digitala foton och korta videofilmer kan komplettera en skriftlig rapport eller ersätta delar av den.

Var uppmärksam på att en del av examensarbetet (produkten, tjänsten, evenemanget) vänder sig till en kund/uppdragsgivare, medan den andra aspekten består av avrapporteringen till högskolan. Här gäller samma krav som för utvecklingsarbeten: rapporten utgör underlaget för bedömningen av rimligheten i de slutsatser du kommer till och de förslag du ger.

1.1.3 Studie av vetenskaplig karaktär

Den här typen av examensarbeten påminner om dem som görs inom vetenskapliga högskole-/universitetsutbildningar. Det innebär att utgångspunkten är ett problem du vill lösa eller en fråga du vill kunna besvara. För att kunna lösa problemet eller besvara frågan krävs en empirisk studie, dvs. du samlar in data av något slag. För den här typen av studier krävs grundläggande kunskaper om forskningsmetodik – du förväntas kunna välja en metod som kan ge den typ av data som kan bidra till att du kan besvara den fråga du ställt.

Enkätstudier och intervjustudier och dokumentstudier är vanliga inom sjöfartsbranschen. Även kombinationer av dessa förekommer. Ett exempel på enkätbaserat examensarbete syftade till att utreda *sjöfarares attityder och åsikter om kvinnor till sjöss*. Medan enkätstudier

vanligen riktar sig till många personer och svaren därför bearbetas statistiskt, görs intervjustudier istället vanligen med ett mindre antal personer. Här förväntas istället varje intervju resultera i ett större material (längre intervjuer, 40-90 min, s.k. djupintervjuer) som analyseras med någon kvalitativ metod. I en studie av *sjöfartsstuderandes föreställningar och uppfattningar om arbetet till sjöss* användes både en enkät och intervjuer – det är således möjligt att kombinera metoder. Som exempel på en studie där dokumentstudier kombineras med en litteraturoversikt kan nämnas ett examensarbete om *integrerade bryggssystem och utvecklingen av dessa*. I detta fall användes sjöfartspublikationer och producenternas hemsidor på Internet. Som en del av det metodiska arbetet jämfördes automationssystem och utbildning inom sjöfartsbranschen med motsvarande inom flyget. Man kan säga att jämförelsen bidrar till att synliggöra vad man fäst vikt vid och uppmärksammat inom en bransch med delvis likartade förutsättningar. Ett annat sätt att uttrycka det är att jämförelsen ger förutsättningar till självreflexion inom sjöfartsbranschen.

2 Arbetsprocessen för examensarbetet

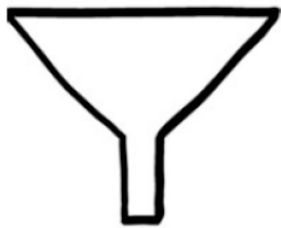
Det är vanligt att studerande vet vilket område de vill att examensarbetet ska handla om – t.ex. navigering med ENC-kort. Däremot är det ovanligare att studerande har klart för sig vad examensarbetet ska handla om med den precision som krävs för att det ska vara hanterligt. Detta skapar vanligen ett av de största problemen i arbetsprocessen. Detta gäller oavsett vilken typ av examensarbete du valt. Arbetsprocessen handlar om alla de steg som ingår i examensarbetet: avgränsning, formulering av syfte, val av metod/metoder för genomförande och dokumentation, bearbetning och analys, resultat och slutsatser, diskussion.

2.1 Steg 1: avgränsning

Mer konkret innebär avgränsning att du som studerande ska bestämma t.ex. vilken aspekt av exemplet ovan (navigering med ENC-kort) du vill belysa. Från detta generella område ska arbetet avgränsas så att det blir hanterligt som examensarbete. Detta formuleras med hjälp av ett syfte (här görs den första avgränsningen – se bildtexten till figur 2) och med en frågeställning (den andra avgränsningen). Syftet och frågan är viktiga därför att de ska hjälpa dig att rikta in ditt arbete. De är också utgångspunkten för slutbedömningen av ditt arbete – syftet anger det uppdrag du ger dig själv och bedömarens sak är att se om du fullföljt uppdraget. Frågan innebär en ytterligare avgränsning och bedömaren ska, då hon eller han granskar ditt arbete, avgöra om du besvarat frågan.

De här två aspekterna hör till de vanligaste problemen handledare arbetar med – det är väldigt vanligt att den som skriver examensarbetet blir intresserad av en massa saker som inte direkt har med arbetet att göra. Konsekvensen är att du riskerar att tappa bort det uppdrag du givit dig själv och i slutändan framstår arbetet som oklart. Då har du skrivit om en massa saker (som kan vara nog så intressanta) men ”den röda tråden” saknas i arbetet. Handledarens uppdrag är att hjälpa dig se sådana saker så att du inte skriver om andra saker än de du bestämt dig för.

Figur 2 illustrerar den preciseringsprocess som krävs för att examensarbetet ska bli hanterligt – från ett brett *område* (det examensarbetet handlar om) till ett avgränsat syfte. Exemplet bygger på ett examensarbete⁴.

Avgränsat syfte

Syfte: att utreda hur införandet av ENC-kort har påverkat styrmans arbetsuppgifter och arbetsbelastning samt vilka svårigheter och problem man har haft i arbetet med dessa kartor (Kähäri, 2010, s. 6 – vår översättning).

Figur 2. Bred ingång, t.ex. ENC-kort

Ytterligare ett exempel på avgränsning är hämtat från ett utvecklingsarbete, där uppdragsgivaren var Finska Sjöräddnings-sällskapet. Arbetet handlar om (dvs. den breda ingången) *spaning* i situationer där en båt försvunnit. Den avgränsning som gjordes formulerade i syftet: ”att klargöra hur olika spaningsmetoder, -tekniker och organiseringen av spaningen bidrar till hur väl spaningsuppdraget lyckas”⁵. I detta fall utgjorde arbetet ett underlag för beställarens fortsatta arbete med att utveckla ett utbildningsmaterial om efterspaningar.

Avgränsningsarbete påbörjar du direkt då arbetsprocessen startas, men du måste räkna med att du kommer att behöva revidera avgränsningen några gånger under arbetets gång. Detta hänger ihop med att då du blir kunnigare inom området får det konsekvenser för hur du formulerar dig.

Notera att syftesskrivningen innehåller ett verb! Valet av detta verb är betydelsefullt eftersom det är en väsentlig del av det uppdrag du ger dig själv för examensarbetet. Vanligt förekommande verb för syften är beskriva, belysa, jämföra, analysera, pröva, förklara – eller, som i exemplet ovan, utreda, utveckla. Oavsett vilken typ av examensarbete du väljer handlar är arbetets syfte avgörande. Valet av verb för syftet har konsekvenser för hur du går vidare med ditt arbete – det ska hjälpa dig att styra ditt fortsatta arbete. Forskningsmetodiska böcker

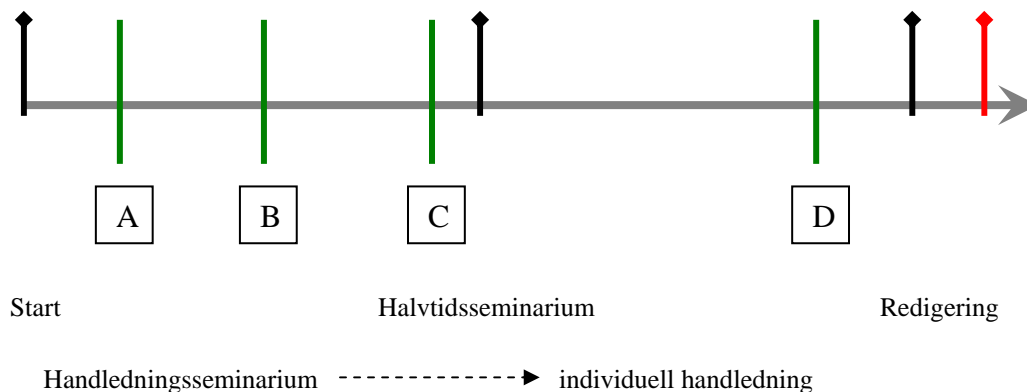
⁴ Kähäri, Matti (2010). *Turvallisempaa navigointia ENC-kartoilla*. Kymenlaakson Ammattikorkeakoulu, Merenkulun koulutusohjelma / merikapteeni. Opinnäytetyö 2010.

⁵ Koskinen, Lasse (2010). *Tähystäminen etsintätilanteessa*. Kymenlaakson Ammattikorkeakoulu, Merenkulun koulutusohjelma / merikapteeni. Opinnäytetyö 2010 (s.).

relaterade till samhällsvetenskap (snarare än sådana relaterade till tekniska vetenskaper) kan bidra med fler förslag⁶.

2.2 Steg 2: tidsplanering

Från det att examensarbetet formellt startar, börjar också nedräkningen i tid. Enligt vår erfarenhet arbetar de flesta studerande för litet i början, vilket gör att slutfasen blir alldeles för jäktig. Detta får i sin tur konsekvenser för arbetets kvalitet. I huvudsak beror denna miss i disponeringen av tiden på att studerande saknar erfarenheter av arbetsprocessen som helhet och därmed inte kan överblicka vilken arbetsinsats som krävs och hur den ska disponeras. I tidspilen i figur 3 har vi placerat in några hållpunkter som är avsedda att stöda din planering av arbetet – vad du behöver göra mellan de olika punkterna men också vad du kan behöva diskutera med din handledare.

Figur 3. Tidspil: hållpunkter för arbetsprocessen över tid – 15 studiepoäng, ca 400h.

Figur 3 består dels av fyra ”hållplatser”, dels av fyra positioner markerade med bokstäverna A-D. För klarhetens skull presenteras hållplatserna först, men alla element är relaterade till varandra. Hållplatserna betecknar (från vänster till höger) start, halvtid, din egen slutgranskning av arbetet och presentationen av ditt examensarbete.

Från och med startdatum för ditt examensarbete – den **första hållplatsen** – är det strategiskt viktigt för dig att skapa rutiner för ditt arbete.

1) *För en loggbok* över den tid du använder. Du behöver själv ha kontrollen över den tid du använt för ditt examensarbete, liksom över vilken tid som återstår. Totalt sett ska examensarbetet i genomsnitt motsvara 15 studiepoäng eller ca 400 timmar. **Räkna inte med** att du klarar dig med mindre tid än så. Särskilt om du valt någon typ av utvecklingsprojekt är

⁶ Notera att detta inte innebär att du behöver läsa hela böcker! Däremot lönar det sig att jämföra de specifika avsnitt som skrivs om t.ex. syftet i några forskningsmetodiska böcker. Varje författare presenterar t.ex. syftet på lite olika sätt – sammantaget får en fylligare bild av både vad ett syfte är och flera exempel på hur de kan utformas.

detta en väsentlig aspekt: Du förväntas kunna bedöma tidsåtgång och även ha ekonomisk överblick över projektet. En aspekt av bedömningen av ett projekt handlar om vad man fått för de arbetsinsatser som gjorts.

2) *Avsätt sammanhållen tid för arbetet.* Det vi vill betona är att det i allmänhet tar tid att komma in i projektet. Därför måste du räkna med att den tid du använder inte kan vara hur splittrad som helst. Hur tiden för examensarbete organiseras för de studerande varierar från en högskola till en annan. Idealt kan du genomföra examensarbetet under en eller ett par sammanhållna perioder (hel- eller halvtid), så att du kan koncentrera dig på detta. Att genomföra examensarbetet parallellt med andra kurser och eller arbete ställer krav på hård självdisciplin. Eftersom avgränsningen – att precisera det breda området till ett syfte och en fråga – är betydelsefullt för att du ska komma igång med arbetet rekommenderar vi att du avsätter minst 3-4 timmar per dag under den första veckan för detta.

3) Enligt våra samlade erfarenheter är det viktigt att du tidigt i processen deltar i ett *handledningsseminarium* där flera examensarbeten diskuteras i relation till område, syfte och fråga. Det är vanligt att studerande föreställer sig att det finns ett enda svar på frågor om dessa. Handledarnas svar och rekommendationer måste dock relateras till respektive arbete – just därför har du nytta av att delta i ett sådant handledningsseminarium. De olika svaren kan hjälpa dig att få en nyanserad bild – vilka typer av frågor och syften som formuleras och på vilka sätt.

4) *Prata med andra studerande som påbörjat sina examensarbeten.* Dessa samtal kan både hjälpa er att lösa varandras problem och att identifiera frågor som ingen av er kan svara på och ni därför behöver hjälp med. Examensarbetena beskrivs ofta som självständiga arbeten, ändå är både handledning och kritiska vänner (medstuderande) viktiga förutsättningar för att arbetet ska fungera. Det kan tyckas motstridigt – men om du tänker dig att du i framtiden ska genomföra utvecklingsarbeten som en del av dina arbetsuppgifter – de som har sådana arbetsuppgifter vänder sig alltid till kollegor och experter för att få råd, pröva sina tankar osv. Vi rekommenderar således att du tidigt lägger dig till med vanan att diskutera ditt arbete med medstuderande – och att du själv fungerar som kritisk vän till en eller ett par av dina medstuderande. Du kan få vägledning om vad som krävs av kritisk läsning av ett pågående arbete i kapitel 9 i boken *Skriva för att lära* (Dysthe, Hertzberg & Løkenstgard Hoel 2000).

Den **andra hållplatsen** markerar ett halvtidsseminarium där ditt arbete diskuteras mer formellt. Såsom benämningen anger, har ungefär halva tiden gått av den tid du förväntas lägga ned på ditt arbete. Det är vanligt att både en medstuderande och en handledare läser ditt arbete och ger synpunkter. De har två viktiga uppgifter: att tydliggöra både vad du kan bygga vidare på eller utveckla – ofta aspekter man inte själv får syn på – och vilka de svaga punkterna i ditt arbete är. Uppdraget att fungera som formell kritisk läsare innebär att man som medstuderande ska bidra till att den andras examensarbete blir bättre (jfr föregående stycke). Det är således inte enbart en formsak, utan i den här uppgiften ingår också att den kritiska läsaren dels förbereds för uppdraget som opponent på ett färdigt examensarbete, dels på framtida arbetsuppgifter som eventuell beställare av (eller expert i relation till) ett utvecklingsprojekt.

Den **tredje hållplatsen** markerar den sista fasen av arbetet. Det återstår ca 20-30 timmars arbete – vår erfarenhet är att studerande ofta förbiser hur många timmar de avslutande delarna av arbetet faktiskt tar. Vad som ingår i detta beror på vilken typ av arbete du gjort och vilken form din produkt har (rapport, video, en kombination av dessa). Oavsett om det är en rapport eller en video (eller någon annan produkt) handlar det om att justera språket (efter språkgranskarens arbete), att göra nödvändiga korrigeringar såväl innehållsligt som layoutmässigt (gäller även bilder/foton/diagram) och att se till att alla referenser som använts för arbetet är med (såväl i arbetet som i referenslistan) och att de till alla delar följer givna formalia.

De med bokstav markerade **positionerna** anger ungefärliga tidpunkter i arbetsprocessen då du behöver handledning. Baserat på vår erfarenhet av flera års arbete med handledning av studerande kan vi se att grupphandledning fungerar bättre än individuell handledning i början av arbetsprocessen, medan de flesta upplever större behov av individuell handledning i slutet av arbetsprocessen. Vidare har vi erfarit att även studerande som valt rätt olika områden för sina examensarbeten kan dra nytta av de synpunkter medstudenter får: något som förefaller obegripligt i förhållande till ens eget examensarbete kan bli tydligt i förhållande till någon annans arbete. Andra gånger ställer en medstudent en fråga som hjälper en själv – eller formulerar om frågan, vilket i sig kan vara klargörande. Handledningsseminarierna är således avsedda att fungera som stöd genom de frågor som ställs av samtliga deltagare och de synpunkter som förs fram.Handledarens roll är att klargöra möjliga sätt att förstå svaren i förhållande till varje arbete som diskuteras under seminariet.

Inför **det första handledningstillfället** (A) behöver du förbereda dig genom att samla information av olika slag om det område ditt examensarbete handlar om. Det innebär att du både ska göra litteratursökningar via databaser av olika slag (i referensförteckningen finns exempel på några), forsknings- och facktidskrifter relaterade till sjöfart, handböcker och via Internet. Vidare ska du skriva flera olika förslag på syften som kan användas för att ringa in den (första) avgränsning du behöver för att kunna gå vidare med ditt arbete. Både materialet och förslagen till syfte behöver din handledare få tillgång till ett par dagar före handledningsseminariet. Det är således grundläggande att aldrig utnyttja ("bränna") handledningstid utan att vara förberedd!

Räkna inte med att litteratur-/informationssökningen är klar med en gång – ju mer insatt du blir i ditt område och ditt arbete, desto fler aspekter kommer du att behöva följa upp. Du kan räkna med att detta även inkluderar fler litteratur-/informationssökningar. Beroende på hur långt du kommer med formuleringen av syftet för ditt examensarbete, kan också frågan om hur du ska arbeta metodiskt bli aktuell. Vanligen är detta dock något som kräver mer förberedelse.

Inför **det andra handledningstillfället** (B) ska du både ha läst om olika metoder och utarbetat ett motiverat förslag på hur du skulle kunna besvara den fråga som ska leda ditt fortsatta arbete. Om du valt ett utvecklingsprojekt behöver du dels göra en plan för hur arbetet ska genomföras, dels behöver du ha en checklista för vilka faktorer som är viktiga att följa upp – kritiska punkter – och hur du kan göra uppföljningen på ett trovärdigt sätt.

Det är strategiskt klokt att **det tredje handledningstillfället** (C) hålls i samband med halvtidsseminariet. Vid halvtidsseminariet bör du kunna presentera ditt examensarbete som en sammanhållen helhet. Även om det fortfarande finns saker du kommer att göra bör ditt arbete vara i huvudsak begripligt för andra. Vidare ska de som har i uppdrag att ge synpunkter på ditt arbete kunna bilda sig en uppfattning om vad det handlar om:

- vad arbetets syfte är,
- viken fråga du avser att besvara genom arbetet,
- hur du metodiskt och systematiskt arbetat med ditt projekt, samt
- vilka preliminära resultat du ser (så långt som du kommit).

Det finns egentligen behov av handledning både före och efter halvtidsseminariet – den handledning som ges före seminariet syftar till att ge dig råd som bidrar till att presentera arbetet i dess aktuella utformning (i text, med stöd av bilder, eller på film) på ett för andra begripligt sätt.Handledningssituationen efter halvtidsseminariet ska hjälpa dig att sortera de synpunkter som kommit fram: vad behöver utvecklas, vad behöver förändras, vad ska bort, vad ska komplettera arbetet? Huruvida det är möjligt med handledning både före och efter halvtidsseminariet är dels en resursfråga (vilken arbetstid som står till handledarens förfogande för handledning), dels en fråga om hur man fördelar denna tid. **Observera** att även om vi här pekat ut fyra handledningstillfällen är det inget som säger att de ska vara exakt så många – vi pekar på centrala aspekter som behöver diskuteras i handledningssituationer.

2.3 Systematiskt arbete – en fråga om metoder

Ett grundläggande krav på examensarbeten är att de ska vara systematiska. Det innebär att examensarbetena ska vara genomtänkta och använda sig av befintlig kunskap inom området. Detta ställer krav på att du känner till och kan söka i databaser, tidskrifter och handböcker av relevans för det som ditt arbete handlar om. Det handlar också om att du kontaktat centrala experter inom området – i de fall det finns sådana. I övrigt innebär ett systematiskt arbete en mängd olika saker – de mer specifika aspekterna hänger detta samman med vilken typ av examensarbete du valt att göra och vilket uppdrag du givit dig själv genom det syfte du utformat.

2.3.1 Ingången: litteratur och material om området

För att sätta in dig i området och för att beskriva den bakgrund mot vilken ditt examensarbete görs bör du vanligen läsa texter av olika slag. Det kan handla om artiklar i forsknings- eller facktidskrifter⁷, handböcker eller specialsajter på Internet etc. För detta behöver du göra en noggrann litteratursökning i artikel- och andra databaser för att hitta texter som handlar om eller är relaterade till det ditt examensarbete handlar om. Din handledare och högskolans bibliotekarie kan ge dig råd om detta så du får en början.

⁷ I referenslistan finns förslag på några tidskrifter – din handledare kan guida dig vidare om detta.

Även i detta fall handlar det om att avgränsa sökningen så att resultatet av den blir hanterligt⁸. I det här fallet handlar det om att hitta/skapa goda sökord. Du kan också utgå från sådana referenser i en bok eller artikel som verkar intressanta och söka på författarnamnet för att se om samma författare skrivit flera texter. Observera att sannolikheten är stor för att du behöver kunna använda texter på åtminstone engelska eftersom antalet texter på svenska är begränsat.

Om det handlar om ibruktagandet av ny teknik kan materialet bestå av manualer, handböcker och broschyrer. Tänk på att broschyrer används som reklammaterial⁹ avsedda att sälja en produkt.

2.3.2 Dokumentation

Oavsett vilken typ av examensarbete du valt, ställs det krav på systematik och logik. Det handlar om att när du beskriver det arbete du gjort, måste du kunna redogöra för arbetsprocessen på ett för andra begripligt sätt. Därför behöver du skapa förutsättningar för detta genom att dokumentera ditt arbete.

Det första du behöver starta med är att utarbeta en plan/design för arbetet – vad du ska göra och i vilken ordning. Du kan föreställa dig planen som en motsvarighet till den skiss eller ritning som behövs för framställningen av en produkt. Det här är en del av det metodiska arbetet, ett krav som ställs på alla examensarbeten. Det betyder inte att du låser dig vid en plan som visar sig mindre funktionell – men planen är en viktig del av den dokumentation av arbetet du förväntas göra. Då du fattar beslut om förändringar – gör också en notering i loggboken (se nedan) om varför du ändrade planen: Dina val och motiveringar är en central aspekt av det yrkesmässiga omdöme du ger uttryck för i ditt arbete¹⁰.

Planen är också en central aspekt i förhållande till ditt ansvar för att följa arbetets gång. Du förväntas ha kontrollen över att arbetet blir klart till utsatt datum. Till detta hör förmågan att identifiera vilka delar som kan utföras medan du väntar på material, att någon du vill intervjua finns på plats, eller att du får en film från en producent med mera. I samband med avrapporteringen ska du själv beskriva sådana aspekter du sett att behöver förändras inför liknande arbeten i framtiden.

Dokumentationen av själva arbetet kan göras på flera olika sätt, vilket eller vilka sätt du väljer beror på vad du ska göra och hur du ska redovisa och rapportera ditt arbete. Samtliga bygger på att du skapar rutiner som hjälper dig både under arbetets gång men också ge förutsättningar för avrapportering.

⁸ För exempel på detta – jfr Ask, Andreas & Åberg, Lars (2008). *Stormhamnar: En jämförelse av tre rundvirkeshanterande svenska hamnar*. Högskolan Kalmar, Sjökaptnsprogrammet (examensarbete); samt Backman, Jonas (2009). *Loggboken: tradition eller revolution?* Högskolan på Åland, Sjöfartsprogrammet (examensarbete 2009:15).

⁹ Ett exempel på hur informationsmaterial använts för ett examensarbete finns i Axelsson, Jesper & Nordström, Kristian (2008). *Dynamic Under Keel Clearance (DUKC): Ökat godsflöde i svenska hamnar samt bibehållen sjötransportsäkerhet*. Högskolan Kammar, Sjökaptnsprogrammet (examensarbete).

¹⁰ För exempel på hur sådana förändringar kan presenteras i text – jfr tidigare nämnt examensarbete av Axelsson & Nordström (2008) samt Ellmark, Cyrille & Käck, Matthias (2008): *Frifallslivbåtars begränsning*. Högskolan Kalmar, Sjökaptnsprogrammet (examensarbete).

Loggbok: här för du anteckningar i samband med varje arbetspass om vad du gjort, vilka överväganden du gjort, vad du valt och varför, vad du läst som du vill ha med i avrapporteringen av arbetet, vilka synpunkter du fått som du bedömt som viktiga, idéer för fortsatt arbete, sådant du behöver följa upp med mera. Det här är aspekter som är centrala för arbetet och svåra att hålla ordning på utan att dokumentera dem på ett enkelt sätt.

Digitala bilder: med dagens fototeknik är det enkelt att använda digitala bilder som en del av dokumentationen. Ibland kan dessa utgöra den huvudsakliga dokumentationen – men glöm inte bort att du behöver komplettera med kommentarer (jfr med förslagen till loggbok).

Video: Beroende på arbetets fokus kan videodokumentation utgöra ett centralt – eller ett kompletterande inslag. Även här rekommenderar vi att du för loggbok som stöd.

2.4 Typer av studier

I förhållande till alla typer av examensarbeten förväntas du välja arbetsmetoder som gör det möjligt för dig att fullfölja det uppdrag du tagit på dig genom det syfte du formulerat. I det följande exemplifierar vi studier med tre typer av syften, *deskriptiva*¹¹ (beskrivande), *analyserande* eller *förklarande*.

Deskriptiva studier kan genomföras utifrån två grundläggande förhållningssätt. Om du väljer en kvantitativ studie, vill du att ett stort antal personer ger sina synpunkter på någonting. Generellt berör kvantitativa studier hundratals eller tusentals personer – för ett examensarbete är detta dock ett orimligt krav, det är vanligt att man nöjer sig med ett mindre antal (30-100 personer, beroende på enkätens utformning). Sådana kvantitativa deskriptiva studier kan genomföras med enkla enkätstudier som bearbetas med deskriptiv statistik (jfr kapitel 2.3.1). Deskriptiva studier kan även genomföras som intervjustudier. I detta fall handlar det om att intervjua ett mindre antal personer ingående (djupintervjuer). I detta fall kan olika typer av kvalitativa analyser av intervjudata användas, från enkla kvalitativa analyser (t.ex. kategoriseringar av svarens innehåll – jfr kapitel 2.3.2) till specifika analysmetoder.

Om du istället väljer att en göra analyserande eller förklarande studie ställs krav på mer kvalificerade metoder för såväl datainsamling (enkätkonstruktion eller planering av intervjun) som analys. Lite mer om detta följer i följande avsnitt. Vi vill dock påpeka att Projekthandboken inte är en metodbok. Mer utförliga beskrivningar av metoderna kan du läsa om t.ex. i de förslag på metodböcker som nämns nedan.

2.4.1 Enkäter – mer än att formulera tio frågor

Även om det är vanligare att de mer traditionella examensarbetena använder sig av enkäter för att samla in data, är det möjligt att använda enkäter även i utvecklingsarbeten. Ett vanligt förekommande missförstånd är att enkätstudier är enkla att genomföra – att man bara skriver ner några frågor som sedan skickas ut till ett antal personer. I själva verket är konstruktionen

¹¹ Det är ganska vanligt att forskningsmetodiska begrepp kommer från engelska och att de inte översätts utan istället används i en försvenskad form som i detta fall: en deskriptiv studie är beskrivande.

av enkäten det mest tidskrävande. Alltför många arbeten bygger på illa förberedda enkäter – vilket i huvudsak betyder att enkäterna gjorts utan egentliga kunskaper om det område man studerar. Kort sagt: enkätens kvalitet har en avgörande betydelse för arbetets kvalitet. Goda enkäter kräver gediget förarbete: inläsning på området, samtal med experter eller andra företrädare på området – gärna några stycken så att du har koll på eventuella motstridiga uppfattningar eller resultat. Din kunskap inom området är avgörande för att du ska kunna ställa frågor som har förutsättningar att bidra till mer djupgående resultat än de som baseras på vardagskunnande. Kort sagt kan man säga att du behöver fatta beslut om vilka områden dina frågor ska täcka, vilka frågor som ska ställas inom respektive område och vilka typer av frågor din enkät ska bestå av¹². Du behöver också ha tillräckliga kunskaper om statistik för att kunna konstruera enkäten så att den ger förutsättningar för den typ av bearbetning (och eventuella analyser) du vill kunna göra. Ett gott råd: be några du känner väl svara på frågorna och påpeka alla oklarheter – då enkäten väl gått ut kan du inte ändra på den. **Observera** att din handledare måste godkänna enkäten **innan** den distribueras till mottagarna!

Generellt kan man säga att arbetsinsatsen i samband med enkätstudier är störst i början av arbetet. Då du väl har enkätsvaren finns det såväl enklare statistikprogram (t.ex. Excel) som mer kvalificerade (t.ex. SPSS) som gör att du relativt snabbt kan bearbeta dina data (enkätsvaren). Bearbetningen handlar om kodning av svaren och om att mata in dem i det program du valt. Själva beräkningarna sköter programmet, resultaten får du inom några minuter.

Principiellt skiljer man mellan beskrivande (deskriptiv) statistik och analytisk statistik. Den förstnämnda handlar framför allt om frekvenser, fördelningar, centralmått och spridningsmått, medan den senare kräver mer komplicerade beräkningar – jämförelser och sambandsanalyser.

Förslag till vidare läsning (fullständiga referenser till de böcker som nämns här hittar du i referenslistan):

För dig som är nybörjare i statistik: *Statistik: att beskriva och analysera statistiska data* av Birgitta Rudberg

För dig som har viss erfarenhet av statistik: *Kvantitativa metoder: grundläggande analysmetoder för samhälls- och beteendevetare* av Christofer Edling och Peter Hedström.

Enkätkonstruktion och bearbetning i förgrunden, statistik som komplement: *Enkätboken* av Jan Trost (den senaste upplagan är skriven tillsammans med Oscar Hultåker, det finns även tidigare upplagor med Trost som ensam författare).

2.4.2 Intervjuer – långa svar och analys

Även intervjuer kan användas i utvecklingsarbeten, i samband med produkt- eller tjänsteutveckling, för evenemang och för traditionella vetenskapliga arbeten. Det som varierar är dels varför man har intervjuer, dels hur de hanteras, bearbetas och analyseras.

¹² För exempel på examensarbeten som tydliggjort enkätkonstruktionen, jfr Mattsson, Henrik (2008). *Däcksbefäls uppfattningar om livbåtsövningar*. Högskolan på Åland, (examensarbete 2008:29).

Principiellt skiljer man mellan hel- och halvstrukturerade intervjuer (de sistnämnda benämns ibland också semistrukturerade). Helstrukturerade intervjuer är egentligen en variant av enkäter, de förbereds på samma sätt och skiljer sig från enkäterna genom att du fyller i svaren för dem du intervjuar.

Här fokuserar vi på halvstrukturerade (ibland kallade kvalitativa) intervjuer. Det som skiljer dem från enkäter är att intervjuerna inte kräver samma noggranna förberedelse, det räcker med att du har gjort klart för dig vilka områden du vill att den intervjuade ska säga något om och att du har klart för dig att du behöver ha ett batteri av uppföljningsfrågor (t.ex. hur menar du? Kan du ge ett exempel? Berätta mera! Menar du så här...?). Mer konkret innebär det att din uppgift är att få den intervjuade att prata så mycket som möjligt om det du är intresserad av. För att du ska få ett intervjumaterial som kvalificerar för någon typ av kvalitativ analys bör intervjun omfatta cirka 40-90 minuter. Utöver de frågeområden du vill att den intervjuade ska tala om kan du behöva ställa några bakgrundsfrågor. Ofta handlar de om ålder, utbildning, arbetslivserfarenhet – men du måste avgöra vad som är väsentligt i förhållande till det ditt examensarbete handlar om och vad syftet är. Det är vanligt att man prövar intervjufrågorna i någon form av pilotintervju (provintervju med någon du känner väl) och att du utifrån denna justerar frågorna om det visar sig vara nödvändigt.

Medan den här typen av intervjustudier kan påbörjas med relativt enkla förbereder (och därmed ganska snabbt), kräver de mer arbete med bearbetning och analys än t.ex. enkätstudier gör. Enkla kvalitativa analyser handlar om t.ex. kategoriseringar (tematisering av de intervjuades svar), om att finna likheter och/eller skillnader mellan de intervjuade. Arbetet med kvalitativa, halvstrukturerade intervjuer är således relativt enkla att påbörja men arbetsdryga i bearbetning och analys. Arbetsmängden är totalt sett i stort densamma som vid enkätstudier, men tidsmässigt fördelar de sig olika.

Förslag till vidare läsning (fullständiga referenser till de böcker som nämns här hittar du i referenslistan):

Intervjumethodik av Annika Lantz och *Kvalitativa intervjuer* av Jan Trost. Dessa är exempel på två grundböcker om kvalitativa intervjuer.

Den kvalitativa forskningsintervjun av Steinar Kvale. Boken handlar dels generellt om intervjustudier, dels om en viss typ av analyser (fenomenologiska).

Observera att även mer avancerade kvalitativa analysmetoder förutsätter att man planerat för dem på förhand i samband med utformningen av intervjun. Kvales bok i sin helhet utgör *ett* exempel på vad detta kan innebära.

2.4.3 Flera alternativ

Det är naturligtvis så att det finns flera metoder än de som nämns här. Vårt val av enkät respektive intervju grundar sig på att det är vanligt förekommande metoder inom yrkeshögskolans examensarbeten. Även kombinationer av enkät- och intervjustudier

förekommer¹³. För exempel på t.ex. (video)observationsstudier, litteraturstudier, dokumentstudier med mera hänvisar vi till *Handbok i kvalitativa metoder* av Göran Ahrne och Peter Svensson (red., 2011)

2.5 Diskussion och slutsatser

Det räcker inte med att redovisa resultatet – i ditt uppdrag ingår även att diskutera resultatet och att dra slutsatser om det, ibland även att ge rekommendationer.

Detta förutsätter att du både kan välja vilka aspekter som är betydelsefulla och att du kan relatera dessa till aspekter som är centrala att diskutera. Detta kan handla om arbetsplatsens förutsättningar, lokala eller regionala förhållanden, ekonomiska aspekter, kvalitetsaspekter, säkerhetsfrågor – eller vad som kan tänkas vara aktuellt¹⁴. I de fall ditt arbete kan anknytas till tidigare forskning handlar en aspekt om huruvida ditt resultat förstärker tidigare forskning eller motsäger den. Om det sistnämnda är fallet bör du kunna visa vad i ditt arbete som skiljer sig från andra studier och hur rimligt ditt resultat är jämfört med andras (t.ex. om du valt en annan metod, om förhållandena skiljer sig etc.). I diskussionen förväntas du också kunna ge uttryck för självkritik – vad hade du gjort annorlunda om du gjorde om samma arbete/ hur kan arbetet utvecklas om det ska göras om? Din dokumentation i loggboken under arbetets gång är värdefull i det här sammanhanget.

Även beträffande slutsatserna bör du kunna välja och prioritera vilka slutsatser som är mest centrala att lyfta i ditt arbete och på vilka grunder du gör detta. Detta gäller alla typer av examensarbeten.

Sammantaget ska det framgå av ditt arbete att du har nödvändig sakkunskap, att du kan använda olika typer av källor – men också jämföra källorna, bedöma deras tillförlitlighet och följa upp information som förefaller motstridig. Det sistnämnda är viktigt med tanke på arbetets kvalitet: Du förväntas kunna bedöma om motstridigheterna beror på olika intressen (t.ex. ekonomisk vinst kontra säkerhet) eller på att det finns olikheter i resultat som kan bero på olika förhållanden eller något dylikt. I båda fallen måste du kunna redovisa detta och beakta det i förhållande till slutsatser eller förslag. Du måste således kunna resonera om slutsatsen (muntligt eller i skrift, beroende på vilken typ av examensarbete du gör).

¹³ Jfr t.ex. Lindholm, Siv & Palmu, Sofia (2008). *Kvinnor till sjöss*. Åbo: Yrkeshögskolan Novia, Utbildningsprogrammet för sjöfart (examensarbete).

¹⁴ För exempel på en mångsidig diskussion – jfr Klawér, Johan (2010). *Squat – med kunskap eller känsla?* Högskolan på Åland. Sjöfartsprogrammet. (examensarbete nr 2010:37).

Referenser

- Ahrne, Göran & Svensson, Peter, red. (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB.
- Dysthe, Olga, Hertzberg, Frøydis & Løkensgard Hoel, Torlaug (2000). *Skriva för att lära. Skrivande i högre utbildning*. Lund: Studentlitteratur.
- Edling, Christofer & Hedström, Peter (2003). *Kvantitativa metoder: grundläggande analysmetoder för samhälls- och beteendevetare*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lantz, Annika (2007). *Intervjumetodik*. 2. omarbetade upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Rudberg, Birgitta (1993). *Statistik: att beskriva och analysera statistiska data*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, Jan (2009). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, Jan & Hultåker, Oscar (2007). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Undervisnings- och kulturministeriet/Ministry of Education (2002). *Background report; Polytechnic education in Finland*. Publications of the Department for Education and Science 2002:93. Helsingfors.

Databaser

- Digitala Vetenskapliga arkivet (DiVA portal) är en gemensam söktjänst och ett öppet arkiv för forskningspublikationer och studentuppsatser producerade vid 28 lärosäten. <http://www.diva-portal.org/smash/search.jsf>
- Libris, söktjänst vid Kungliga biblioteket innehåller 6,5 miljoner titlar från ca 180 bibliotek vid svenska universitets-, högskole- och forskningsbibliotek samt ett tjugotal folkbibliotek. Libris erbjuder också flera deldatabaser. <http://libris.kb.se/>
- Swepub: databas som innehåller referenser – artiklar, konferensbidrag, avhandlingar m.m. – till de forskningspublikationer som finns registrerade i f.n. ett trettiotal svenska lärosätens publiceringsdatabaser <http://swepub.kb.se>
- Theseus: databas med bl.a. lärdomsprov (examensarbeten) från finska och finlandssvenska yrkeshögskolor <https://publications.theseus.fi/>

För specifika databaser relaterade till sjöfart och sjösäkerhet (t.ex. IMO, MAIB, Insjö, MARS, NTSB). – se Högskolan på Ålands programbaserade webbsidor! Där hittar du en flik med Bibliotekets rekommendationer.

Vetenskapliga tidskrifter relaterade till sjöfart

- Admiralty and Maritime Law Guide Publications (länkar till ett flertal tidskrifter och andra publikationer) www.admiraltylawguide.com/publications.html
- Journal of Maritime Economics and Logistics www.palgrave-journals.com/mel/index.html
- Journal of Maritime Law and Commerce www.jmlc.org/index.php
- Journal of Maritime Research www.jmr.unican.es
- Journal of Maritime Studies www.marecentre.nl/mast/index.html